

YENİ TÜRK TİCARET KANUNUNA GÖRE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

Prof. Dr. Hasan PULAŞLI*

ÖZET

Tebliğin konusu, yeni Kanuna göre yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkıdır. Yeni TTK'da, muhatapları farklı olan çeşitli bilgi alma hakları düzenlenmektedir. Bunlardan biri bireysel olarak YK üyelerine tanınan kapsamlı şekilde bilgi alma ve inceleme hakkıdır (m. 392). Bu hak toplantı esnasında sınırsız; toplantı dışında ise sınırlı olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim Kurulu, Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı

ABSTRACT

The subject matter of this paper is right to information and oversight of the members of board of directors. Several rights to information whose subjects are different have been arranged in the new Turkish Commercial Code. One of them is right to obtain information and oversight which are given to each member of board of directors personally (article 392). It can be exercised limitlessly during the meetings of board of directors and finitely before and after meetings.

Keywords: Board of Directors, Right to Information and Oversight

***

GİRİŞ

Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) en radikal değişikliklerden birisi de anonim şirketin yönetim ve temsil organı olan yönetim kuruluna ilişkindir. Örneğin, yönetim kurulunun, terminolojisinden oluşumuna; niteliğinden görev ve yetkilerine; sorumlulukla ilgili özen ölçütünden sorumluluk rejimine ve daha zaman açısından burada sayılması mümkün olmayan birçok konularda yeni Kanunda değişiklik veya yenilikler getirildi.

Yeni TTK'da, muhatapları farklı olan çeşitli bilgi alma hakları düzenlenmektedir. Paysahiplerinin yanı sıra (m. 437 vd), bireysel olarak YK üyelerine de kapsamlı şekilde bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır (m. 392). Konumuz, yeni Kanuna göre YK üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkıdır.

I. GENEL OLARAK YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

Eski Türk Ticaret Kanunu'nda (eTTK), yönetim kurulu (YK) **üyeleri ortaklığı temsil etmekle ve ortaklık işlerini görmekle görevlendirilen temsilci veya yöneti-**

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

cilerden (temsile yetkili üyeler, müdür veya Murahhaslardan) genel olarak **işlerin gidişatı veya bazı belirli iş ya da işlemler hakkında bilgi alma hakkına sahiptirler**. Ancak, ortaklık defterlerini ve evraklarını bizzat inceleyebilmesi için, yönetim kurulunun onay vermesi gerekmektedir (eTTK m.331/I. 2 cüm.). **YK üyelerinin, ortaklık defter ve evraklarını istediği zaman inceleme hakları yoktur**. Yönetim Kurulu üyelerinin, kural olarak müteselsil sorumlu olması ve kendi seleflerinin iş ve işlemlerini incelemek ve gerekli davaları açmakla yükümlü olmasına karşın, şirket defterleri ve evraklarını inceleme yetkisinin bu şekilde kısıtlı olması, yasanın kurduğu sistem içinde bir çelişki ve eksiklik yaratmaktaydı. Bu nedenle, yeni TTK'da yönetim kurulunun sorumluluğu ve sahip olduğu hak ve yetkilerle orantılı olmayan bu çelişkili ve gergin hukukî durumun sakıncalarını, kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun m. 715a hükmündeki düzenlemeyi, bazı küçük farklılıklarla, aynen almak suretiyle aşmak istemiştir.

Yeni düzenlemede her YK üyesinin bireysel olarak bilgi alma hakkı, toplantı esnasında ve toplantı dışında olmak üzere iki şekilde ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (TTK m. 392). Ancak kanunda, üyelerin toplantı öncesi bilgi isteyip, isteyeceği düzenlenmemiştir. Öncelikle bu konunun irdelenmesinde yarar vardır.

II. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ İÇERİĞİ

YK üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkı kanunda, toplantıda ve toplantı dışında olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. **Üyelerin; toplantı esnasında bilgi alma ve inceleme hakkı kanunda sınırsız; toplantı dışında ise sınırlı olarak düzenlenmiştir**. Şirketin defter ve dosyalarının üyeler tarafından incelenmesi ise, belirli bir **prosedüre bağlanmıştır**. Buna göre, üyelerin bu yoldaki istemi **başkanının iznine bağlı tutulmuş (m. 392/2), başkanın izin vermemesi halinde, konu önce yönetim kuruluna; burada da olumlu sonuç alınmazsa, üyelere mahkemeye başvurma hakkı tanınmıştır (m. 392/4)**.

III. SAFHALARA GÖRE BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

1. Toplantı Öncesi Bilgi Alma

Yasada, YK üyelerinin, toplantı esnasında ve dışında bilgi alma ve inceleme hakkı düzenlenmiş, buna karşın **toplantı öncesi bilgi almasına ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir**. Ancak yönetim kurulu **üyelerinin görevlerini gereği şekilde yapabilmeleri, gündemde yer alan konular hakkında bilgi sahibi olmalarına bağlıdır**. Bu nedenle, YK üyelerinin toplantı öncesi müzakere edilecek konular hakkında bilgi temin etmesi (*Informationsvermittlung*), **işlevsel bir gerekliliktir**.¹ Çünkü **YK başkanı ve yöneticilerin bilgi edinmedeki önceliği** ve birçok önemli işlemin karmaşıklığı, **yönetim kurulu müzakereleri ve kararlarının kalitesinin garantisini bakımından, YK üyelerinin toplantı öncesi gündemdeki konular ve olaylar hakkında bilgi edinmesinin, mutlak surette gerekli olduğu** sonucunu ortaya çıkarmaktadır.²

Bu bakımdan, gündemde yer alan konulara ilişkin bilgi ve belgeler toplantı öncesi sözlü, telefon veya faks aracılığıyla YK üyelerine sunulabilir veya toplantıdan önce bir dosya içinde verilebilir.³ YK başkanı vasıtasıyla toplantıdan önce özellikle karmaşık ve önemli işler hakkında üyelere bilgi verilmesi, toplantıda yapılacak müzakerelerin ve alınacak kararların kalitesinin sağlanması için önemlidir. **Bu nedenle, gündeme ilişkin belgelerin üyelere toplantı esnasında «masada sunulması» (Tischvorlage), amaca uygun karar hazırlığının yerine getirilmesi için yeterli sa-**

¹ Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 208.

² Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, n. 209.

³ Toplantı öncesi YK üyelerinin bilgi edinmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için Böckli, Aktienrecht, 2. Aufl. N. 1505c, 1505d ve 1505e; 3. Aufl. § 13, N. 208 vd.

yılmaz, çünkü YK üyelerinin toplantı devam ederken kısa süre içinde komplike ve karmaşık açıklamaları ve **onlarca rakamları yıldırım hızıyla hem okuyup, değerlendirmeleri hem de aynı anda müzakerelere aktif olarak katılmaları mümkün değildir**⁴. Aynı kural, YK üyelerine daha önceden açıklanacak konulara ilişkin belgeler verilmeden “görüntülü sunum” (Power-Point) yapılması durumunda da geçerlidir. **Bu halde de, üyelerin yönetimle görevli kişilere önemli sorular yönelmesi güçleşir, çünkü bu şekildeki bilgilendirmede üyelerin elindeki belgeleri tekrar gözden geçirerek incelemesi mümkün değildir; dolayısıyla bu tarzdaki sunumların alt yapısını oluşturan tüm belgelerin toplantıdan birkaç gün önce üyeler verilmesi yerinde olur.** Böylece toplantıya katılan üyeler hem sunumu izler hem de elindeki belgelere önceden düştüğü notlar hakkında eş zamanlı soruları da ilgililere yöneltebilir⁵.

2. Toplantı Esnasında Bilgi İsteme Hakkı ve Sınırları

a. Kural

Yeni TTK’da yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkı kademe kademe düzenlenmiştir. Gerçekten de TTK m. 392/1 hükmüne göre, **her yönetim kurulu üyesi şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilir, soru sorabilir, inceleme yapabilir. Bir üyenin istediği, herhangi bir defter, defter kaydı, sözleşme, yazışma veya belgenin yönetim kuruluna getirilmesi, kurulca veya üyeler tarafından incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alınması reddedilemez.** Ayrıca her YK üyesinin, bireysel bilgi isteme hakkına⁶ dayanarak, **toplantı esnasında gerek gördüğü bilgileri ilgililerden talep edebileceği ve bu konudaki istemin reddedilemeyeceği ve sorunların cevapsız bırakılmaya-acağı özel olarak düzenlenmiştir.**⁷

Bilgi istemeye yetkili olanlar. Bu hak, yönetim kuruluna "kurul" olarak değil, üyelik sıfatı sebebiyle her üyenin kişiliğine tanınmıştır; dolayısıyla üyelikten ayrılmakla bilgi alma hakkı da son bulur⁸. Doğal olarak bilgi alma hakkından sadece seçilmiş YK üyeleri yararlanabilir; fiilî YK üyelerinin (*faktische Verwaltungsratsmitglieder*) ise böyle bir hakkı yoktur⁹. YK üyeleri arasında eşitliğin sağlanması amacıyla (*Gleichbehandlungsprinzip*), bir üyeye verilen bilgilerin diğer üyelere de verilmesi gerekir veya gelecek YK toplantısında söz konusu bilgilerin açıklanması gerekir¹⁰.

⁴ Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N.211.

⁵ Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 212. Yazarın haklı olarak belirttiği gibi, söz konusu belgelerin üyelerin evlerine daha önceden posta ile gönderilmesi, eğer bu mümkün değilse, toplantıdan birkaç saat öncede toplantı odasına okunmak amacıyla YK üyelerinin emrine amade tutulması gerekir (§13, N. 213).

⁶ Böylece, şirketle ilgili olmayan, örneğin YK üyelerinin veya diğer yöneticilerin özel işleriyle ilgili bilgilerin talep edilme olanağı, baştan itibaren kapanmış olmaktadır. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 96, dn. 50. Belirtmek gerekir ki, özel işler şirket iş ve işlemleriyle ilgili veya bağlantılı olması halinde, üyeye bilgi verilmesi gerekir (Gereğe, m. 392, s. 128).

⁷ Bu haklar, yönetim kurulu üyelerine sadece görevde buldukları sürece tanınmış olup, görevden ayrılmaları halinde, sadece pay sahibi olarak bilgi alma hakkına sahip olurlar (TTK m. 437/2). Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 96 ve dn. 49a.

⁸ **Wernli**, Basler Kommentar, art. 715a, n. 4; **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 179; Gereğe, m. 392, s. 128.

⁹ Aynı yönde, **Krnet**, Georg, Prakixkommentar, 1. Aufl. N. 923. Karşı görüş, **Bächtold**, Thomas Christian, die Informationen des Verwaltungsrates, Diss. Bern 1997, s. 75.

¹⁰ **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 4; **Krnet**, prakixkommentar, 1. Aufl. N. 948 vd; **Bächtold**, s. 65.

Bilgi vermekle yükümlü olanlar. Toplantı dışında da, herhangi bir şirket memuruna veya çalışanına karşı değil, **sadece yönetimle görevli kişilere karşı ileri sürülebilir**¹¹. Bu kapsama başta **yönetim kurulunun bütün üyeleri, murahhaslar ve şirket yönetimiyle görevlendirilen, örneğin müdürler, ticarî mümessiller, ticarî vekiller, yönetimin gözetimi altında özel yetki verilmiş memurlar, şirket çalışanları ve bizzat kendi yetkisi dâhilinde şirket işlerini icra eden kişiler** girer¹².

Buna göre, **bilgi alma hakkı**, toplantı dışında da, herhangi bir şirket memuruna veya çalışanına karşı değil, **sadece yönetimle görevli kişilere karşı ileri sürülebilir**¹³. Dolayısıyla, **yönetimle görevli olmayan özellikle alt kademelerdeki şirket çalışanları bilgi vermekle yükümlü değildir**. Böylece, yönetim kurulu üyelerinin, alt kademede bulunan personele bilgi almak için doğrudan müracaat etmesi önlenmiş olmaktadır¹⁴. Aynı şekilde, **şirkete bağlı olmayan komisyoncuların, tellalların, aracı kurumların, rapor yazmakla görevlendirilen kişilerin kural olarak böyle bir yükümleri yoktur**. Aynı sonuç, **acenteler için de söz konusudur**¹⁵.

Öte yandan, toplantı esnasında ilgililerin bilgi verme yükümlülüğü, sadece **genel olarak değil, münferit olarak tüm şirket işlerini** kapsamaktadır¹⁶. Ayrıca, bilgi talebinde “**gereklilik**” şart değil, aksine yönetim kurulu üyesinin karar vermesinde “**yararlı olması**” yeterlidir. **Çünkü YK üyelerinin görevini tam olarak yapabilmeleri ve alınacak kararlarda bilinçli oy kullanabilmeleri için, gündemdeki konular hakkında doğru, zamanında ve ayrıntılı bilgi sahibi olmaları gerekir**. Böylelikle **bilgilendirilen üye, yönetebilir ve doğru zamanda, doğru kararı alabilir**¹⁷.

Bilgi verilmesi, bilgiyi verecek olan **ilgililer açısından bir yüküm** olduğu gibi, **üye açısından da bir hak** ve aynı zamanda kendi görev alanına ilişkin bilgi edinmesi hususunda **bir yükümdür**¹⁸. Her üyeye **bireysel** olarak tanınmış olan bilgi alma hakkı, üyelerden alınamayacağı gibi, (*unentziehbar*), kullanılması da yasada öngörülen düzenlemeyi aşacak şekilde güçleştirilemez. Örneğin esas sözleşme veya iç yönerge ile ilgili kişilerin üyelere verecekleri bilgilerin yönetim kurulu başkanının onayına tâbi tutul-

¹¹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, n. 100.

¹² **Bürgi**, Zürcher Kommentar, Art. 713, N. 5; **Plüss**, Adrian, Die Rechtsstellung des Verwaltungsratsmitgliedes, Diss. Zürich 1990, s. 52; **Wernli**, Martin, Basler Kommentar, in: Honsell/Vogt/Wetter), Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht (ksp), Obligationenrecht II, Art. 707-715a, Basel/Frankfurt a.m. 1994, Art. 715a, N. 7; **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 449-451a; BGE 107 II 349 vd (353 vd) ; 102 II 353, 359. **Stauber** ise, bilgi verme yükümlülükleri çevrisinin genişletilmesinin, “organ içindeki çatışmaların işletmeye taşınması sonucunu doğuracağını ve bunun da işletme atmosferine zarar vereceğini” ileri sürmektedir (**Stauber**, Eric, F.; das Recht des Aktionärs auf Gesetz- und statutenmässige Verwaltung und seine Durchsetzung nach schweizerischem Recht, Diss. Zürich 1998, s. 89).

¹³ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, n. 100.

¹⁴ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 109. Yazarlar, bir üyenin yönetim kurulunda, şirket işleriyle görevlendirilmemiş bir personelden, örneğin bir proje yöneticisinden araştırma alanıyla ilgili bilgi istemesinin caiz olması gerektiğini belirtmektedir (s. 306, dn. 53). Ancak belirtmek gerekir ki, yönetimle görevli olmayan proje yöneticisinden bilgi, sadece YK toplantısında bulunması halinde istenilebilir, yoksa toplantı dışında bu kişiden doğrudan istenilemez.

¹⁵ Gerekçe, m. 392, fık. 2, s. 129.

¹⁶ von Büren (Stoffel/Schnyder/Christen-Westenberg), s. 121, N. 597.

¹⁷ Gerekçe, m. 392, s. 128.

¹⁸ Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 168.

ması geçerli değildir. Bununla birlikte, bilgi alma hakkına zarar vermeyen usule ilişkin düzenlemelere iç yönergede yer verilebilir¹⁹.

b. Sınırları

YK üyelerinin geniş kapsamlı bilgi alma ve edinme hakkının *beş hususla sınırlı olduğu kabul edilmektedir*²⁰. Bunlar;

1) *Görev sınırı (die Schranke der Funktionalität)* : Talep edilen bilgiler, yönetim kurulu üyesinin, yasadan doğan görevini şirketin çıkarları doğrultusunda ifa etmesini uygun şekilde gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır.

2) *Orantılılık ilkesi sınırı (die Schranke des Verhältnis-mässigkeitssprinzips)* : **Bu ilke özellikle zamanlama ve kapsam hususlarında söz konusu olur.** Buna göre, söz konusu sorular uygun olmayan zamanda yönetilmemelidir ve kapsamı da geniş olmamalıdır. Örneğin toplantı gündeminde bulunan bir konu hakkında tam çetin geçen müzakere safhasında yazılı bilgi talep edilmesi gibi. Ayrıca orantılılık ilkesi, özellikle talep edilen bilgilerin kapsamı hususunda da geçerlidir.

3) *Çıkar çatışması sınırı (die Schranke der Ausstandspflicht)* : Yönetim kurulu üyesinin, **bizzat kendi çıkarlarını ilgilendiren** (örneğin kendisinin pazar rakibi, davalı tarafı veya rakibi) **konu ve alanlarda bilgi isteme hakkı yoktur**²¹.

4) *Hakkın kötüye kullanılması yasağı sınırı (die Schranke des Missbrauchsverbots)*: **Bu sınır, yönetim kurulu üyesinin talep ettiği bilgileri sadece kendi görevini ifa etmek amacıyla değil, aksine başka amaçlar için kullanmasını söz konusu olduğu hallerde veya işletmeye ait bilgilerin kötüye kullanılmasıyla ilgili somut bir tehlikenin varlığında ortaya çıkar.** Ayrıca bir yönetim kurulu üyesinin, işletmenin öncelikli çıkarlarıyla mücadele etmek amacıyla şirket içi bilgileri derleyip toparlaması da, hakkın kötüye kullanılmasıdır. Aynı şekilde bir YK üyesinin, şirketin kendi rakibi olduğu bir şirketle yapacağı iş ve işlemler (fiyatlar, indirimler, koşullar, teknik özellikler vs.) hakkında ayrıntılı bilgi talep etmesi, şirketin çıkarlarına değil, aksine açıkça üyenin kişisel menfaatine hizmet edecek niteliktedir²². Bu konudaki başka bir örnek de şudur: Bir YK üyesinin merak saikiyle şirketin kendi akrabası (veya boşandıği eşi) ile yaptığı iş ilişkileri hakkında bilgi istemesidir²³.

5) *İşletme veya ticarî sır sınırı (die Schranke der Geschäfts- oder Fabrikationsgeheimnisse)* : **Bu sınır, kaynak İsviçre ve Türk yasalarında açıkça belirtilmemekle beraber, işletme sırlarının her somut olayın şartları dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.**²⁴ Aslında sadece işletme sırlarının “katı bir

¹⁹ **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 445.

²⁰ Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 169 vd.; **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 4; **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N.446.

²¹ *Ausstanspflicht* (dışarıda kalma, katılmama yükümü) aslında isv. İcra İflâs Kanununun (*schkg*) 10. maddesinin kenar başlığı altında, icra ve iflâs memurları ile gözetim üyelerinin kendilerini ve belirli dereceye kadar akrabalarını ilgilendiren işlerde işlem yapma yasağı olarak düzenlenmektedir. Anonim şirketler hukukunda ise İsv. BK m. 717 hükmünde, YK üyelerinin sadakat yükümlülüğünde söz konusu olup, özellikle onların menfaatlerini ilgilendiren konularda müzakere ve kararlara katılma yasağıyla ilgilidir. Bu konu TTK m. 393’de “müzakerelere katılma yasağı” olarak düzenlenmiştir.

²² **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 475.

²³ **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 477.

²⁴ Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, 2. Aufl. S. 782, n. 1500a, N. 5 ve dn. 242’de anılan literatür. 3. Aufl. § 13, N. 169-174 ve dn. 342; **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 480. Benzer şekilde **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 5.

çekirdeği”nin (*harte Kern*) böyle bir üstünlüğü olabilir; bu durumda –münferit olarak YK üyeleri değil– icra organı olarak **yönetim kurulu bizzat “sır sahibi”dir (Geheimherr)**. Buna göre, **işletme sırrı, sadece bir yönetim kurulu üyesine ayrı ve özel olarak bilgi verilmesi veya yukarıda sayılan diğer hallerin (kötüye kullanma, çıkar çatışması, orantılılık ilkesi ve görevsellik sınırı) varlığında söz konusu olabilir**²⁵. Dolayısıyla YK üyelerinin bireysel bilgi alma hakkı, kural olarak “şirket sırrı” ile de sınırlanamaz. *Gereğe* de bu konuda kesin ve haklı bilgiler içermektedir²⁶.

Ancak, yönetim kurulu üyeliği görevinin bilinçli şekilde yerine getirilmesi için gerekli ise, yönetim kurulu alacağı bir kararla, üyelerin işletme sırrını incelemelerine de izin verebilir. Örneğin çok özel gerekçelendirilmiş bir hal olarak, tıbbî alanda başarılı olacağı ümit edilen yeni bir ilaç veya bir şurup terkininin patent müracaatına ilişkin gizli tasarımını ilke olarak bir YK üyesinin incelemesine bilgi edinmesi amacıyla izin verilebilir²⁷.

2. Toplantı Dışında Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı

Yönetim kurulu üyelerinin toplantı dışında bilgi alması, yasada ayrıca düzenlenmiştir. Çünkü yönetim kurulu toplantıları genellikle her ay veya daha fazla süreleri içeren aralıklarla yapıldığından, üyelerin şirket işleri hakkındaki bilgilere daha önce ulaşabilmesi ancak toplantı dışında sağlanabilir. Bu konuda yönetim kurulunun iç yönergede gerekli düzenlemeleri yapması gerekir; özellikle üyelerin toplantılara hazırlanması için önceden verilebilecek *belgeleri* ve toplantı aralarında meydana gelmiş önemli olaylara ilişkin *raporları* belirler²⁸. İç yönergedeki bilgi akışı ve bunun icrasına ilişkin ayrıntılı ve anlaşılabilir düzenlemeler uygulamada çok önemlidir, zira **yönetimle görevli kişilerin özellikle olumsuz olaylar hakkındaki bilgileri filtre ederek (ayıklayarak) yönetim kuruluna vermek hususunda doğal bir eğilimleri vardır**. Bu, hiyerarşiye dayanan organizasyonlarda “seçilmiş bilgiler” (*selektiven Informationen*) olgusu olarak anılmakta ve uygulamada şöyle ifade edilmektedir: «*Bu sistemde iyi haberler*

²⁵ **Bu katalog sınırlayıcı değildir.** Ayrıca, *somut hallerde kişi varlığı hakları, örneğin kişilik hakları, bilgilerin gizliliğini koruma (datenschutz) ve içerden bilgi edinmesini cezalandıran kuralları vb.*, bilgi alma hakkına karşı geçerli olarak ileri sürülebilirler, **Böckli**, Aktienrecht, 2. Aufl. S. 782, dn. 242; 3. Aufl. §13, N. 174; **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 5; **Bürgi**, Zürcher Kommentar, Art. 713, N. 9. Yazar, işletme sırrının tespitinde daha geniş şekilde yorumlanması gerektiğini ileri sürmektedir.

²⁶ Madde 392, fık.1, s. 128-129: “alınacak bilginin niteliği ve özellikle “gizli”, “şirket sırrı” olması ile ilgili açık bir sınır getirilmemiştir. Bunun üç sebebi vardır. Birinci sebep şudur: **güvenilmeyen bir kişi üye seçilmemeli**, seçilmişse uzaklaştırılmalıdır. **İkincisi ise, Tasarımın 369 uncu maddesinde “şirketin menfaatlerinin” gözetilmesi de vurgulanarak ağır bir özen yükümünün getirilmiş olması ve özen yükümünün sorumlulukla doğrudan ilgili bulunması ve ayrıca bilgi sızdırmanın cezaî yaptırımı bağlanmalıdır.** Hukukî ve cezaî yaptırımlar yeterince caydırıcı kabul edilmelidir. **Üçüncü sebebe gelince: somut olayın özelliği, istenilen bilginin verilmemesini gerekli kılıyorsa yönetim kurulu başkanı tedbir talebiyle mahkemeye başvurabilir.**

Yönetim kurulu üyesinin görevinin güvene dayalı olduğuna ilişkin temel düşünce, yaptığı işin nitelik ve önemi ve nihayet yüklediği sorumluluk ve sorumluluğa bağlı hukukî ve cezaî yaptırımlar ondan bir bilginin saklanması ve esirgenmesini haklı gösteremez”.

²⁷ **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, n. 174.

²⁸ **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 201.

çok çabuk; kötü haberler ise, yavaş yavaş veya seçilerek yukarı kademelere ulaştırılır veya hiç bilgi verilmez»²⁹.

Yönetim kurulu üyelerinin toplantı dışında bireysel ve sınırsız bilgi alma hakkı TTK m. 392/3 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre;

«Her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantıları dışında, yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir ve görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse, yönetim kurulu başkanından, şirket defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir.»

Belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu üyelerinin toplantı dışında yönetimde görevli bulunan kişilerden “işlerin gidişatı ve belirli işler hakkında bilgi almasına” ilişkin TTK’nın bu hükmü, kaynak İsviçre BK m. 715a, fık.3’deki düzenlemeden farklıdır. İsv. BK’daki anılan madde hükmü aynen şöyledir: “Her üye, yönetim kurulu toplantıları dışında, şirket yönetimiyle görevli kişilerden işlerin gidişi ve yönetim kurulu başkanının yetki vermesiyle, münferit işler hakkında da bilgi isteyebilir”. Bu madde ifadesinden de anlaşılacağı gibi, bir kere her YK üyesi, “işlerin gidişatına” ilişkin bilgileri, YK başkanından izin almadan veya sadece bilgisi dâhilinde doğrudan yönetimde görevli kişilerden isteyebilmekte, “münferit işler” hakkındaki bilgileri ise, ancak YK başkanının yetki veya izniyle yönetimde görevli kişilerden talep edilebilmektedir. Her üyenin işlerin gidişatı hakkında ilgililerden doğrudan bilgi isteme hakkı 1936 tarihli İsviçre Borçlar Kanununda mevcut değildi ve 1992 değişikliği ile yasaya girdi. Ancak Böckli, 1992’den sonra dahi bir YK üyesinin, en yüksek yönetim kademesindeki kişinin izni olmadan yönetimde görevli bir kişi ile şirketteki işlerin gidişi hakkında konuştuğunun öğrenilmesi halinde, hâlâ pedersahi bir YK başkanın öfkesini çekebileceğini belirtmektedir³⁰. Hemen belirtelim ki, her YK üyesinin toplantı dışında da yönetimde görevli kişilerden işlerin gidişi hakkında doğrudan bilgi alma hakkı vardır. İsv. BK m. 715a/1 hükmündeki YK üyelerinin bireysel bilgi alma hakkının temel ilkesi gereğince, hatta “işlerin gidişi” kavramının daha geniş şekilde yorumlanması; gereğince, münferit ve tam olarak belirlenmemiş ve tanımlanmamış şirketin tüm işlerini kapsamaması gerektiği haklı olarak benimsenmektedir³¹.

TTK m. 392/3 hükmünde ise, her YK üyesi toplantı dışında hem “işlerin gidişi” hem de “münferit işler” hakkındaki bilgileri, ancak başkanın izniyle isteyebilmektedir. Gereğince’de bu konuda aynen şöyle denilmektedir:

«Üyenin (kural olarak) kurul dışında bilgi almak hakkı bulunmadığı gibi, kurul dışında defterleri ve/veya belgeleri incelemek hakkı da yoktur. Üye, bu hakkı yönetim kurulu başkanının izni ile kullanılabilir. Üye, şirketin defter ve belgelerini incelemeyi ancak görevini, hesap verilebilirlik ilkesine uygun olarak yapması bakımından gerekliyse talep edebilir. Başkandan talep bir şekilde tâbi değildir».

Gereğince’ye göre, YK üyelerine, toplantı dışında yönetimde görevli kişilerden doğrudan bilgi isteme hakkı tanınmamış olup, mutlaka bu konuda YK başkanının izin vermesi gerekmektedir. Aslında, 392. maddenin 1. fıkrasında, açıkça belirtildiği gibi ilke, her YK üyesinin şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilmesidir. Bu kural, kaynak yasaya da uygundur. Ayrıca, YK başkanı ile münferit üyelerin sorumluluğu arasında yasada hiçbir ayırım yapılmadığından, her üyeye, kaynak İsviçre hukukundaki gibi, toplantı dışında da en azından genel olarak “şirket işlerinin gidişatı” hakkında bilgi isteme hakkının tanınması kanımca yerinde olurdu. Çünkü YK toplantıları

²⁹ Böckli, Aktienrecht., 3. Aufl. § 13, N. 201.

³⁰ Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 202.

³¹ Wernli, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 9.

çok sık yapılmadığından, YK üyelerinin her an hiçbir formalite ve izne gerek kalmadan doğrudan şirketin genel durumu ve işlerin gidişatı hakkındaki bilgilere erişmesinde yarar vardır. Hatta bunun, özellikle icra yetkisini haiz olmayan üyelerin gözetim görevini tam olarak yerine getirebilmesi ve kurumsal yönetim kuralları açısından da zorunlu olduğu söylenebilir.

Belirtmek gerekir ki, YK üyeleri, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında TTK m. 392/3 anlamında bilgi istemini, toplantıda ileri sürebileceği gibi, bu bilgileri toplantı dışında ilgili kişilerden alabilmek için YK başkanının iznini de talep edebilir³².

a. İşlerin Gidişatı Kavramı ve Kapsamı

“İşlerin gidişi veya gidişatı” (*Geschäftsgang*) ile, genel olarak, **geçen zamana kadar işletmede ne olup bittiğine ilişkin bilgiler kastedilmektedir.**³³ Diğer bir ifade ile, işletmenin satış ve hasılat gelişmeleri, piyasa payı ve rekabet gücü hakkında genel bilgilerin ilgili kişiler tarafından istemde bulunan üyeye verilmesi kastedilmektedir.³⁴ Böylece, işlerin istikbaldeki gelişmesine ilişkin olarak daha önce **üyelere “geleceğe bakış” adı altında sunulmuş olan hususlardan** son periyoda kadar hangilerinin yerine getirildiği, hangilerinin gerçekleştirilemediği ve bunların nedenleri ve diğer özel durumlar (ekonomik veya siyasi krizlerin etkileri) hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmış olur. İşlerin gidişine ilişkin bilgiler, metodik olarak *dinamik bir analizi*, yani belirli sebeplerden dolayı şirket işlerinin beklenenden daha iyi veya daha kötü gittiğini ya da hiç beklenilmeyen olayların olumlu veya olumsuz etkilerini içermelidir.³⁵ Bu nedenle, **aşağıdaki iş ve işlemler “işlerin gidişi” kapsamına dâhil değildir.** Bunlar;

- Münferit hallere ilişkin ayrıntılı bilgiler,
- Şirket yönetiminde görevlilerin kişisel bilgilerine ilişkin personel dosyaları,
- İleride gerçekleşmesi beklenen işlerle ilgili bilgiler, (uzun süreli işlerin seyri veya uzun süreli sözleşmelerin tahmini etkileri veya uzun süreli yıllık ciro gelişmeleri)³⁶,
- Şirket defterleri ve dosyaları³⁷.

Ancak belirtmek gerekir ki, İsviçre hukukunun aksine, **TTK’ya göre gerek toplantı dışında hem “işlerin gidişi” hem de “münferit belirli işler” hakkında bilgi alınması, yönetim kurulu başkanının izniyle olduğundan, söz konusu iki durumun birbirinden ayrılmasının pek önemi yoktur.**

b. Belirli Münferit İşler Kavramı

Yönetim kurulu üyeleri şirketin münferit işleri hakkında da, YK başkanından izin almak kaydıyla, yönetimde görevli kişilerden gerekli bilgileri isteyebilir. YK başkanından iznin alınmasıyla, bazı YK üyelerinin hiyerarşik düzeni dikkate almaksızın doğrudan herhangi bir şirket çalışanından sadece bilgi edinmek için değil, aksine şirket yönetiminde etkinlik kazanmak amacıyla onunla ilişki kurulması hususunda İsviçre’deki aile tipi anonim şirketlerinde hüküm süren kötü alışkanlıklara karşı koyul-

³² **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 453.

³³ **Böckli**, Aktienrecht, 2. Aufl. S. 786, N. 1504a.

³⁴ **von Büren (Stoffel/Schnyder/Christen-Westenberg)**, s. 120, n. 587

³⁵ **Wernli**, Basler Kommentar, art. 715a, n. 9; **Böckli**, Aktienrecht., 3. Aufl. § 13, n. 204.

³⁶ **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 9a. Yazar, *Böckli*’nin (aktienrecht, 2. Aufl. N.1504a) bu konuda belirsiz ve daha dar yorum yanlısı olduğunu belirtmektedir.

³⁷ **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 204; **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 9.

duğu belirtilmektedir.³⁸ Aynı düşüncenin Türk hukuku açısından da daha fazla önem arzettiği söylenebilir. **TTK'daki düzenlemeye göre, YK üyelerince gerek "işlerin gidışı" gerekse "belirli münferit işler" hakkında bilgi istenilmesi durumunda, başvurulacak ilk adres YK başkanıdır.** Ancak YK başkanı izin verirken istediği gibi serbestçe değerlendirme yapabilme hakkına sahip değildir. Bu konuda "keyfi işlem yasağı" (*Willkürverbot*) geçerlidir. YK başkanının üyenin söz konusu istemini reddederken, maddi sebepleri ve orantılık ilkesini dikkate alması gerekir. Buna göre, YK üyesinin bilgi istemi, YK başkanı tarafından ancak istemin haksız ve gereksiz, işlemeyi aşırı derece rahatsız edici olması veya yukarıda açıklanan çok önemli derecedeki ortaklığın sırlarını ilgilendirmesi hallerinde reddedilebilir³⁹. Bunun dışında bilgi verilmesinden kaçınılmasının, yönetim kurulu üyesinin görevini özenle yapabilmesini beklenilmeyecek derecede zorlaştırmaması gerekir⁴⁰.

3. Şirketin Defter ve Dosyalarının İncelenmesi

Şirketin defter ve kayıtlarının üyeler tarafından kendi dosyalarında muhafaza edebilmek amacıyla toplantıdan sonra beraberlerinde götürüp götürmeyeceği tartışmalıdır. İsviçre Öğretisinde *Böckli*, bunun henüz çözüme kavuşturulmamış bir sorun olduğunu belirtmektedir⁴¹. **Yazara göre, daha önceki kararlara ilişkin dokümanlar (belgeler) hem üyelerin daha sonraki toplantılardaki müzakerelerde bir karar vermesi hem de yönetimle görevli kişilerin üst gözetimi (İBK m. 716a/1, b.5; TTK m. 375/1 b.e) için vazgeçilmez niteliktedir.** Ayrıca, özel denetimler (İBK m. 697a vd; TTK m. 438 vd) ve sorumluluk davaları (İBK m. 754; TTK m. 553) için de söz konusu belgelerin kural olarak YK üyelerine verilmesi gerekir. Ancak, YK başkanı *istisnai olarak* maddi gerekçelere dayanarak belgelerin fotokopilerinin çekilmesini yasaklayarak üyeler tarafından toplanmasına izin vermeyebilir. Bu durumda, YK üyelerine söz konusu belgeleri şirketin merkezinde her zaman inceleme fırsatı verilmesi gerekir⁴². Bu görüş haklı ve yerinde olabilir; özellikle YK üyelerinin üyelik sıfatının sona ermesinden sonra haklarında açılacak sorumluluk davalarında kendilerini layıkıyla savunabilmesi için söz konusu belgeleri evlerinde toplaması anlayışla karşılanabilirse de⁴³, mevcut yasal düzenleme karşısında bunun mümkün olabileceği kanısında deği-

³⁸ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, s. 307, dn.55. Benzer şekilde, **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N.206.

³⁹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, n. 101; **Böckli**, Aktienrecht, 2. Aufl. S. 786-787, N. 1504. 3. Aufl. § 13, N. 207.

⁴⁰ **Böckli**, Aktienrecht., 2. Aufl. S. 786-787, N. 1504.

⁴¹ Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 215.

⁴² **Böckli**, Aktienrecht., 3. Aufl. § 13, N. 215; karşı görüş krnetta, praxiskommentar, 1. Aufl, n.1041. Yazara göre, YK başkanının izni olmaksızın üyelerin belge ve dosyaları evlerine götürme hakları yoktur.

⁴³ Nitekim BDDK'nın eski başkanlarından biri de, açılacak sorumluluk davasında kendisini savunmak amacıyla kurulun toplantı tutanaklarının fotokopilerini evinde sakladığı tespit edilmiş, ancak bu belgelerin kötüye kullanılmaması nedeniyle hakkında hiçbir işlem yapılamamıştır (konuyla ilgili haber için bkz. Milliyet Gazetesi 13.11.2003).

lim⁴⁴. Bu nedenle, YK üyeleri şirketin belge ve dosyalarını ve bunun birer suretlerini ancak YK başkanının yazılı izniyle evine götürebilir ve bunları dosyalayabilirler⁴⁵.

Toplantı tutanağı. Bu tutanağın YK üyelerine verilir verilmeyeceği hususunda yasada açık bir hüküm yoktur. İsviçre hukukunda *Böckli*, belge ve dosyaların üyelere alınmasında olduğu gibi, toplantı tutanağının bir suretinin toplantıdan kısa süre sonra bizzat kendi sorumluluğu altında yararlanılması için üyelere verilmesi gerektiği düşüncesindedir. Yazar, ancak YK başkanının özellikle şirketin çıkarları açısından çok hassas olan bilgileri çıkarmak suretiyle tutanağın özetinin verilmesine karar verebileceği düşüncesindedir⁴⁶. **Mevcut yasal düzenleme ve uygulama açısından, yazarın bu görüşüne katılma olanağı yoktur.** Çünkü yönetim kurulu toplantılarında alınan kararlar, karar defterine yazılır, şirket merkezinde muhafaza edilir. Hiçbir üyenin bu tutanağın bir suretini almak hususunda bir hakkı da yoktur.

İç yönerge. Yönetim kurulunca hazırlanması zorunlu olan ve organizasyona ilişkin iç yönergenin YK üyelerine tüm kapsamıyla verilmesi gerekir⁴⁷.

İstemde bulunmanın koşulları. YK üyelerinin, şirketin “defter ve dosyalarını” (*Akten*) incelemesine sunulmasına ilişkin istemde bulunabilmesi için, “görevin yerine getirilmesi açısından gerekli” olması gerekir (TTK m. 392/3). Bu bakımdan, defter ve belgeleri inceleme talebinde bulunan YK üyesinin, kontrol ve özen yükümünü yerine getirebilmesi için incelemenin gerçekten gerekli olduğu hususunda YK başkanını inandırması gerekir. Ancak, bunun sıkı koşullara bağlanmaması gerekir⁴⁸. Ancak İsviçre doktrininde, inceleme hakkının bilgi alma hakkına nazaran *daraltıcı bir çözüme* bağlanmasının, YK üyelerinin kapsamlı sorumluluğu ile bağdaşmadığı belirtilmektedir⁴⁹. Bu görüş doğrudur, çünkü üyelerin şirketin defter ve dosyalarını inceleme hakkı, bilgi alma hakkının doğal bir tamamlayıcısı ve edinilen bilgilerin denetiminin de temelini teşkil etmektedir. Ayrıca bazı şirket menfaatlerinin saklı kalmasına ilişkin gerekçede, YK üyelerine yüklenmiş olan sır saklama yükümü ile yeterli derecede korunmuş olmaktadır. Bu nedenle, üyelerin şirketin defter ve dosyalarını inceleme hakkının geniş yorumlanması gerekir⁵⁰ ve ancak *üyelik görevinin yerine getirilmesiyle ilgili bir bağlantının* açıkça eksik olması halinde *incelemeye izin verilmesinden kaçınılabılır*⁵¹.

⁴⁴ Aynı yönde, **Bürgi**, Zürcher Kommentar, art. 722, n. 12. Yazar, yk üyesinin söz konusu belgeleri muhtemel bir tazminat davasında kanıt amacıyla elinde tutabileceğini ve pratik olarak bunun önlenemeyeceğini, ancak böyle bir davranışın duruma göre özen yükümünün ihlali olarak ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 499; **Krnet**, Praxiskommentar, 1. Aufl. N.1041.

⁴⁵ Aynı yönde, **Krnet**, Praxiskommentar 1. Aufl. N. 1041.

⁴⁶ Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 216. Yazar ayrıca, bunun yönetim kurulunun sorumluluğunun düzenlenmesine ilişkin bir konu olduğunu ve iç yönergede ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

⁴⁷ Aynı yönde, **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 217. Yazar, aktienrecht, 2. Aufl. N. 1505g’de, maddi sebeplerin varlığı halinde istisnai olarak iç yönergenin üyelere verilmesi yönündeki düşüncesinde de dönmüş bulunmaktadır.

⁴⁸ **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 11; **Böckli**, Aktienrecht,, 3. Aufl. § 13, N. 219.

⁴⁹ **Münc**, Dieter; Das Recht einer Aktionärsminorität auf Vertretung im Verwaltungsrat der Aktiengesellschaft, de le lata und de le ferenda, Diss. Zürich 1976, s. 83 vd; **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 11.

⁵⁰ **Bürgi**, Zürcher Kommentar, art. 713, n. 12; **Münc**, s. 85 vd; **Wernli**, Basler Kommentar, art. 715a, N. 11.

⁵¹ **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 11.

YK üyelerinin şirketin defter ve dosyalarını incelemesine ilişkin yasal düzenlemede, “işlerin gidişi” ve “belirli münferit işler” hakkında bilgi istenilmesine oranla daha sıkı bir sınırlandırma söz konusudur. Gerçi bu konuda da keyfi işlem yapma yasağı geçerlidir. Ancak YK başkanı daha geniş takdir ve değerlendirme olanağına sahiptir, çünkü söz konusu şirket belgelerinin incelenebilmesi için, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi istenilmesinden ayrı olarak, defter ve dosyaların incelenmesi, istemde bulunan YK üyesi açısından “görevin yerine getirilmesi için gerekli” olmalıdır (TTK m. 392/3). **Şirket defterlerinden, şirketin muhasebe kayıtlarına ilişkin belgeler; dosyalardan da, şirketin dışarıyla yaptığı her türlü yazışmaya ilişkin belgeler** ile iç işleriyle ilgili belgeler anlaşılmalıdır.⁵² Nama yazılı paysahipleri ile intifa hakkı sahiplerinin, adı, soyadı, unvanı ve adreslerinin yazıldığı TTK m. 499’daki **pay defteri buraya dâhil değildir**⁵³, çünkü pay defterini inceleme hususunda tüm YK üyeleri sınırsız ve oldukça geniş hakka sahiptirler.

Genişletme. TTK m. 392 hükmünde, YK üyelerinin bilgi alma ve inceleme haklarının asgarî sınırı öngörüldüğünden, **bu haklar genel olarak iç yönerge ile veya münferit hallerde ilişkin olarak yönetim kurulu kararı ile de genişletilebilir**, çünkü bu yetki, TTK m. 375 hükmünde yönetim kurulunun organizasyonu ile ilgili olarak devir ve feragat edilemez yetki ve görevler olarak münhasıran yönetim kuruluna ait olduğundan, esas sözleşme ile genişletilemez⁵⁴. Bu itibarla, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme haklarının iç yönergede ayrıntılı olarak düzenlenmesi yararlı olur.

Birden fazla şirketin birlik halinde yönetildiği holding veya konzernde, ana şirket YK üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkı, yavru şirketleri de kapsar, çünkü holding ve konzernde yönetim, ana şirket yönetim kurulunun merkezî görevidir⁵⁵. Ancak bir anonim şirketin başka bir şirkete yönetimde etkin olmaksızın sadece finansal açıdan katılması söz konusu olan halde durum farklıdır. Bu halde, ana şirket yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkı sadece, ana şirkette paysahibi sıfatıyla sahip oldukları bilgileri kapsar⁵⁶. Dolayısıyla, bir yavru şirketin YK üyesi, kural olarak ana şirketin işleri hakkında bilgi isteyemez. Ancak, ana şirket yavru şirket ile iş ilişkisi içerisinde ise (örneğin işlem koşulları, borç sözleşmeleri gibi), bu takdirde bu konulara ilişkin bilgilerin yavru şirket YK üyesine verilmesi gerekir⁵⁷.

a. Yönetim Kurulunun Kararı

YK başkanı bir üyenin, yönetim kurulu toplantıları dışında şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alma, soru sorma ve şirket defterleri ve dosyalarında inceleme yapma istemini reddederse, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir ve karara bağlanır. Talepte bulunan ve istemi başkan tarafından reddedilen üye, YK toplantısına, mü-

⁵² Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, s. 307, dn. 56; Wernli, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 11

⁵³ Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 221. Wernli, Basler Kommentar, Art. 715a, N. 11; Pulaşlı, H., Bağlı Nama yazılı Pay Senetleri, Ankara 1992, s. 90 ve dn. 236’da anılan literatür.

⁵⁴ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 104, ayrıca dn. 58.

⁵⁵ Homburger, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 482; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 108.

⁵⁶ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, s. 308, dn. 60.

⁵⁷ Homburger, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 482.

zakereye ve oylamaya katılabilir. Çünkü sorun "şirket dışı kişisel bir menfaatle" ilgili değildir⁵⁸.

Yönetim kurulu söz konusu nitelikteki kararı, toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğuyla alır (TTK m. 390/1). Yönetim kurulu kararına karşı sadece mahkemeye başvurulabilir, bunun dışında konunun genel kurula taşınmasına gerek olmadığı gibi, hiçbir anlamı da yoktur. Çünkü, yönetim kurulu kararı yargı denetimine tâbi olduğundan, yargı denetiminden geçmiş bir yönetim kurulu kararının genel kurula taşınıp, tartışılması hukuken mümkün değildir. Sonuç olarak, özellikle yasadaki açık düzenleme sebebiyle ve ayrıca organlar arası güç dağılımıyla ilgili olarak yasada benimsenmiş olan "eşitlik ilkesi" (*Paritätsprinzip*) nedeniyle, *konunun genel kurula taşınması mümkün olmadığı* gibi, esas sözleşme ile de düzenlenemez⁵⁹. Ayrıca, üyelerin YK toplantıları dışında yönetimle görevli kişilerden işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alma ve defterleri inceleme hakkına ilişkin YK başkanına ait olan yetkinin alınıp, herhangi bir YK üyesine verilmesiyle ilgili iç yönergede düzenleme yapılması caiz ve geçerli değildir⁶⁰.

Öte yandan, şirket yönetiminde görevli bulunan kişilerin, yani yönetim kurulu üyeleri, murahhas üye ve müdürlerin, yasadan doğan bilgi alma, soru sorma ve inceleme hakları kısıtlanamaz ve kaldırılmaz (TTK m. 392/6). Ancak bu hakkın kapsamı yasada asgari şekilde düzenlendiğinden, esas sözleşme veya yönetim kurulu kararı ile genişletilebilir (TTK m. 39/6).

Acaba, yönetim kurulu alacağı bir karar veya yapacağı bir düzenleme ile üyelerin bilgi alma ve inceleme haklarını genişletebilir mi? Bu konuda İsviçre BK m. 715a hükmünün 6. fıkrasında, yönetim kurulunun, üyelerin bilgi alma ve incelemeye ilişkin haklarını genişleten karar ve düzenlemelerinin saklı olduğu öngörülmektedir. Benzer bir hüküm **Yeni TTK m. 392/6 hükmünde yer almaktadır**. Buna göre, esas sözleşme veya yönetim kurulu kararıyla, üyelerin bilgi alma ve inceleme hakları genişletilebilir. Buna karşın, YK üyelerinin söz konusu haklarının kaldırılması veya kısıtlanması mümkün değildir (TTK m. 392/6, 1.cüm.).

b. Mahkemeye Müracaat

YK başkanı bir üyenin bilgi alma, soru sorma veya inceleme istemini reddederse, yönetim kurulunun iki gün içinde toplanmaması veya bu istemi reddetmesi hâlinde üye, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir⁶¹. Mahkeme istemi dosya üzerinden inceleyip karara bağlayabilir, mahkemenin kararı kesindir (TTK m. 392/4).

IV. YÖNETİM KURULU BAŞKANININ BİLGİ İSTEME HAKKI

Yasada, yönetim kurulu başkanına ilişkin düzenleme sadece seçim hakkındadır (m. 366/1). YK başkanının yetki ve görevleri özellikle üyelere nazaran ne gibi üstünlüğü olduğu hususunda ayrıntılı açıklamalar doktrinde yer almaktadır⁶². Belirtmek gerekir ki, başkanın konumu, "eşitler arasında birinci" (*primus inter pares*) şeklinde

⁵⁸ Gerekçe, m. 392, fık.4, s. 129.

⁵⁹ Bkz **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, n.106.; Böckli, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 222.

⁶⁰ **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 222.

⁶¹ İsviçre Borçlar Kanununda (Or Art. 715a/5), yönetim kurulunun karar vermesi halinde, üyenin mahkemeye başvurabilme hakkı hususunda bir düzenleme yoktur. Konu doktrinde tartışmalıdır.

⁶² Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 105 vd.

ifade edilmektedir⁶³. Bu anlayış, «*üyelerin bilgi edinme standardında eşitliğin sağlanması*» ilkesine de uygun olup, TTK m. 392 anlamında YK üyelerinin bireysel bilgi alma hakkı konusunda açıkça ortaya konulmaktadır. Gerçekten de 392. maddenin 5. fıkrası hükmüne göre, «*yönetim kurulu başkanı, kurulun izni olmaksızın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alamaz, şirket defter ve dosyalarını inceleyemez. Yönetim kurulu başkanının bu isteminin reddedilmesi hâlinde başkan, dördüncü fıkraya göre mahkemeye başvurabilir*». Dolayısıyla **başkan, kurul dışında inceleme ve bilgi edinme hakkını diğer üyeler gibi kullanabilir. Ancak hemen belirtelim ki, YK başkanının konumu ve ağırlığı dikkate alındığında, uygulamada bu kuralın uygulanması oldukça güçtür.**

YK başkanının, kurul toplantısı dışında bilgi alma ve inceleme hakkını, ancak yönetim kurulu kararıyla kullanabileceği yolundaki yasal düzenleme, **Türk anonim şirketler hukukuna özgü olup, İsviçre ve Alman hukuklarında benzer bir düzenleme mevcut değildir.**

V. İSVİÇRE HUKUKUNDA YÖNETİM KURULUNUN RET KARARINA KARŞI EDA DAVA AÇILMASI SORUNU

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma ve inceleme isteminin, yönetim kurulunca reddedilmesi durumunda, yönetim kurulunun bu kararına karşı mahkemeye müracaat edilip edilmeyeceği hususu, yasada düzenlenmediğinden, İsviçre doktrininde tartışmalıdır.⁶⁴ Bir kısım yazarlar, yönetim kurulunun söz konusu kararının iptalinin mümkün olduğunu ve hem de bir «*eda davası*» (*Leistungsklage*) açılabileceğini ileri sürmektedirler⁶⁵. Buna karşın egemen olan görüş, yönetim kurulunun ret kararının iptalinin mümkün olmadığını⁶⁶. İptal davasını reddeden *Böckli*, yasada açıkça yönetim kurulu kararların *iptal edilemezliği*ni öngörüldüğünü ve yönetim kurulunun bu kararının «*yenilik doğuran bir karar*» (*Gestaltungssentscheid*) olması nedeniyle de, buna karşı bir eda davasının açılmasının mümkün olmadığını ve yönetim kurulunun ret kararının mahkemece sadece OR Art. 706b hükmüne göre geçerliliği açısından incelemeye tâbi tutulabileceğini ve bu durumda bilgi alma ve inceleme istemi reddedilen YK üyesinin OR Art. 714 hükmü uyarınca «*yönetim kurulu kararının geçersizliğinin tespiti davasını*» açabileceğini belirtmektedir.⁶⁷ *Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel* ise, yasanın açık ve kesin ifadesi ve yine organlar arası güç dağılımıyla ilgili olarak yasada benimsenmiş olan «*eşitlik ilkesi*» (*Paritätsprinzip*) nedeniyle, yönetim kurulu kararına karşı iptal davası olanağının mümkün olmadığını ileri sürmektedirler.⁶⁸

⁶³ Bkz. Gerekçe, m. 392, fık.5, s. 129.

⁶⁴ Tartışmalar için bkz. *Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel*, § 28, s. 308, dn. 59'da anılan literatür.

⁶⁵ **Stauber**, s. 85 vd.; **Plüss**, s. 59; **Druey**, Jean Nicolas, Das Informationsrecht des eizelnen Verwaltungsratsmitglieds, SZW 65 (1993), s. 49 vd, yazar 51. sayfada bunu kabul etmemekle beraber, s. 53' de benimsemektedir.

⁶⁶ Bkz. **Affolter**, Markus, die Durchsetzung von Informationspflichten im Zivilprozess (Diss. St. Gallen 1993 = st. Galler, Studien zum Privat-, Handels- und Wirtschaftsrecht 36), s. 6; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, n. 106.; **Böckli**, aktienrecht, 2. Aufl. N.1507a-1507c; 3. Aufl. § 13, n. 233 ve 236; **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N. 470; **Kunz**, Peter, v.; Die Auskunfts- und Einsichtsrechte des Verwaltungsratsmitglieds, AJP 1993, s. 49 vd.

⁶⁷ Aktienrecht, 2. Aufl. s. 790-791, N. 1507a-1507c.

⁶⁸ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 106.

